

401. Verslag Seniorenwandeling Natuurgroep Gestel op woensdag 9 april 2025

Inleiding

Deze maandelijks (rond) wandeling op elke tweede woensdag van de maand, dus 12 keer in het jaar, wordt altijd gelopen in Sint-Michielsgestel óf directe omgeving. Tijdens de wandeling, ± 4 km, wordt er door eigen opgeleide natuurgidsen aandacht besteed aan de natuur. De verhouding *wandelen/natuur* schat verslaglegger op fifty-fifty; daar moet u mij niet op vastpinnen omdat dit afhankelijk is van de gidsen, het natuuraanbod én? Het enthousiasme van de deelnemers.

Verzamel- en vertrekpunt was dit keer het gebouw van het Brabants Landschap, Haanwijk 4a in **Gestel**; zoals ze dat in Sint-Michielsgestel noemen. Met enige inspanning kon het aantal deelnemers worden geteld; ruim 80. Verslaglegger liep mee met één van de vier gidsen; Kees van de Lee. Maar eerst even naar. . .

Haanwijk en Landgoed Haanwijk

Haanwijk is een landgoed, een natuurgebied en een dorp nabij Halder in de gemeente Sint-Michielsgestel. Het landgoed is eigendom van Stichting Brabants Landschap. Het bevat onder meer een landhuis, een bakhuisje, een veerhuis en boerderijen. Meerdere gebouwen staan op de Rijksmonumentenlijst. Haanwijk kent parkbossen met eeuwenoude bomen, historische dijkjes en de kenmerken van een **beekdallandschap***. De geschiedenis van Haanwijk gaat terug tot in de Romeinse tijd; 700 jaar voor Christus tot en met 450 jaar er na.

Het **beekdallandschap*** in Nederland wordt gevormd door relatief laaggelegen gebieden aan weerszijden van beken, met de omringende hogere zandgronden. Beekdalen zijn bij uitstek gradiëntrijk d.i. een Natuurkundig begrip: Ecosysteem*

***Ecosysteem**: Bestaat uit een rijke variatie aan planten en dieren. Ook: Alle levende dingen samen en landschappen, met veel variatie en daarmee waardevol voor de natuur.

Genoemd landhuis, jachtslot of 'Kasteel' Haanwijk is, naar algemeen wordt aangenomen, omstreeks 1650 gebouwd. Als woonplaats werd Haanwijk al genoemd in 1308 als agrarische nederzetting. Het Landgoed zelf ontstond toen *Jacob Sweerts de Landas* (*1587-†1673) de hoeve Haanwijk aankocht in 1651. Toen zal ook het eerste huis in Haanwijk aangekocht zijn. Later kochten zijn zonen meer grond aan in Haanwijk waardoor het landgoed verder werd uitgebreid.

De kern van het Landgoed ligt op een natuurlijke hoogte; een **donk**; d.i. een duidelijke verhoging in het terrein.

De kenmerkende dijkjes zijn divers van oorsprong. Er werden dijkjes aangelegd om woningen en akkers te beschermen tegen het water, dijkjes om donken met elkaar te verbinden en er zijn dijkjes aangelegd in 1629 of daaromtrent door het Staatse leger van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden van Frederik Hendrik van Oranje i.v.m. het beleg van den Bosch.

Groep Kees kwam er langs, zij het op enige afstand; het **tol- of veerhuis 't Vaantje** nabij Landhuis Haanwijk. Later werd het gebouwtje ook gebruikt als wacht- en uitkijkpost en als woonhuis (Eigen foto of van Wikipedia). 't Vaantje ligt namelijk aan de binnenzijde van een bocht in De Dommel. Het eerste Vaantje wordt al genoemd in 1308, maar werd eens afgebroken en opnieuw gebouwd of opgebouwd. Wanneer het huidige Vaantje is gebouwd is discutabel. In nummer 283 *Brugmanpraat* (nov 2019) heb ik jaar 1720 aangehouden. Waar of niet waar? De oudheid druipt er van af; zowel vanbuiten als vanbinnen.

Pas omstreeks 1810 verscheen het gebouw(tje), onder de naam 'Vis-schersbril' op kaarten. Visscherbril? Vanuit 't Vaantje had men zicht op de vissers en of ze wel of niet hun pacht op het vangen van vis aan de landheer hadden voldaan.

De Platanenlaan.

Een werkelijk prachtige laan nabij jachtslot of kasteel Haanwijk. Al in 2018 scheef ik een artikel over platanen onder nummer 251 in *Brugmanpraat*.

Het ging toen over De Oosterse-, de Westerse- en de Gewone- of Esdoornachtige plataan. Ach? Een plataan is maar een plataan zou je kunnen denken, maar zo simpel is dat niet. Omdat de plataan die wij bekeken naast een esdoorn stond (waarover hierna) houd ik het erop dat de platanen daar Gewone platanen zijn, ofwel *Platanus x hispanica* (uit Spanje), voorheen *Platanus acerifolia* (met bladeren als die van een acer, een esdoorn). Ze stonden niet voor niets bij elkaar. Zou je kunnen denken.

Het is goed om te weten dat als bomen groeien, ze op een gegeven moment letterlijk en figuurlijk uit hun jas, uit hun schors, groeien en barsten. Bij het ouder worden van een boom, barst en scheurt de schors, maar de plataan heeft z'n eigen schors. Die bladdert af, waarna mooie vlekken zichtbaar worden. Wat je dan ziet mag je 'bast' noemen. (Verderop meer over de 'bast'.) Ook is het in dit verband goed om te weten dat een middelgrote plataan ongeveer 80 liter water per dag nodig heeft. Kun ja nagaan wat een grote plataan drinkt.

De vraag van de gids was: 'Hoe komt het dat platanen soms hun schors gedeeltelijk of geheel verliezen; ofwel in plakken of plakjes laten vallen?

Gids Kees vertelde inderdaad dat de boom groeit in de lengte maar ook in de breedte (diktegroei). De bast of de schors rondom de stam komt dan in de breedte onder spanning te staan, wordt als het ware uitgerekt, en dat gaat dan scheurtjes vertonen en zorgt ervoor dat plakkaten schors van deze platanen vallen. Het zal zeker meespelen, maar verslaglegger vindt nog wat anders:

De schors van de plataan valt van de stam omdat de schors verdroogd is. De boom zelf zuigt uit zelfbescherming al het vocht uit de buitenschors die dan gaat loslaten. De 'oude' schors geeft z'n vocht af aan de nieuwe in wording zijnde schors, bast is in deze beter, die zich direct onder de oude schors bevindt. In zo'n geval verliest de boom bijna altijd ook een deel van zijn bladeren om verdamping van vocht tegen te gaan. Gek, maar je ziet dan nog groene verdroogde bladeren op de grond liggen. Dan is het ook echt droog. Het is een natuurlijke bescherming van de boom zelf. Dus geen paniek!

De nieuwe bast heeft een lichte kleur; glad en geel tot lichtgroen achtig (camouflage kleur) en vormt daarna volwassen schors. Vooral bij droge periodes, en dat was het op dat moment (maart-april), bladdert de schors soms met flinke plakkaten af. De boom is niet ziek en gaat ook niet dood. De schors moet er wel 'rijp' en 'dik' genoeg voor zijn. En daarom gebeurt dit niet jaarlijk. Het verschijnsel van afbladderen

van de schors is bij platanen normaal. De boom raakt hierdoor ook nog zijn vervuilende stoffen kwijt. Vertelt iemand mij.

Veelal gebeurt het in de zomer, maar je kunt in het voorjaar, najaar of winter ook droge periodes meemaken. Ik zie het als een vorm van vervelling zoals dat in de natuur meer voorkomt. Denk aan de papierberk en een slang. Uiteindelijk vervellen alle boomstammen, maar dat is niet echt zichtbaar. Ook het menselijk lichaam 'vervelt'; wisselt van huid.

Wat jaren geleden, ik meen van in 2018, maakte verslaglegger enkele foto's van platanen die langs een weg in mijn woonomgeving stonden en dit fenomeen duidelijk vertoonden. Wat daar toen plaatsvond moet enige duidelijkheid brengen in het hiervoor beschrevene.

Tot slot over dit onderwerp: Platanen zijn eigenlijk exoten, horen thuis in het Middellandzegebied maar doen het hier ook prima en daarom zijn platanen geaccepteerd in Nederland. Het is een sterke stadsboom. Gesloten verharding, arme grond, droogte en strooizout deren platanen niet. En daarom ziet u ze hier veel. Zo mag ik ergens lezen. De platanenfamilie kent zes soorten waarvan slechts één soort en één hybride die in de Lage Landen aangeplant worden. Een hybride plataan is een kruising tussen twee soorten platanen. In dit geval een kruising tussen de Westerse- of Europese plataan (*Platanus x occidentalis*) (van oorsprong uit Amerika) met de Oosterse plataan (*Platanus x orientalis*) (uit de Balkan). Je krijgt dan een hybride (gekweekte) plataan; de **Gewone plataan** (*Platanus hispanica*), (uit Spanje), synoniemen (*Platanus x acerifolia*) en (*Platanus x hybrida*).

Zo begint het ongeveer. Door de droogte, kan de stam van een plaataan compleet kaal worden. Nog een paar dagen en de stam is geheel ontdaan van zijn schors. Zelfs de hogere takken vervellen. De plakken schors liggen op de grond rondom de stam. Zie foto hierna.

Het was toen (in 2018) enkele weken bloedje warm en droog. Vooral het laatste. Je kon er op wachten. Als een vrachtwagen langs reed 're-gende' het plakken platanenschors.

Alle platanen aan de Larenweg zijn half kaal (2018). Precies aan de kant van de stammen waar de zon het meeste schijnt; de zonzijde. Verslaglegger had zoiets nog nooit gezien. Alle platanen staan er, Anno 2025, nog steeds

Heermoes die nog 'paardenstaart' moet worden. Zie nog een heermoes-foto verderop.

Heermoes? Is een (wilde)plant

Met de wetenschappelijke naam *Equisetum arvense*. De eerste naam gaat voor 'paardenstaart' en de tweede voor 'groeïend op akkers'. Veelal is de wetenschappelijke naam duidelijker dan de Nederlandse naam. Aan het eind van dit Heermoesverhaal hoop ik te vertellen hoe het zit met de Nederlandse naam. Heermoes? Hoe kom je erop?

Onze wandeling vervolgens zag onze groep in de bermen van de laan jonge Heermoes(spruiten) uit de grond komen. 20-25 centimeter hoog. Niet één of twee? Tientallen! Misschien honderden. Tussen de grasachtige bermen met allerlei andere plantjes. Een beetje rommelbermen, armtierige grond. We gaan op zoek of dit allemaal wel kan:

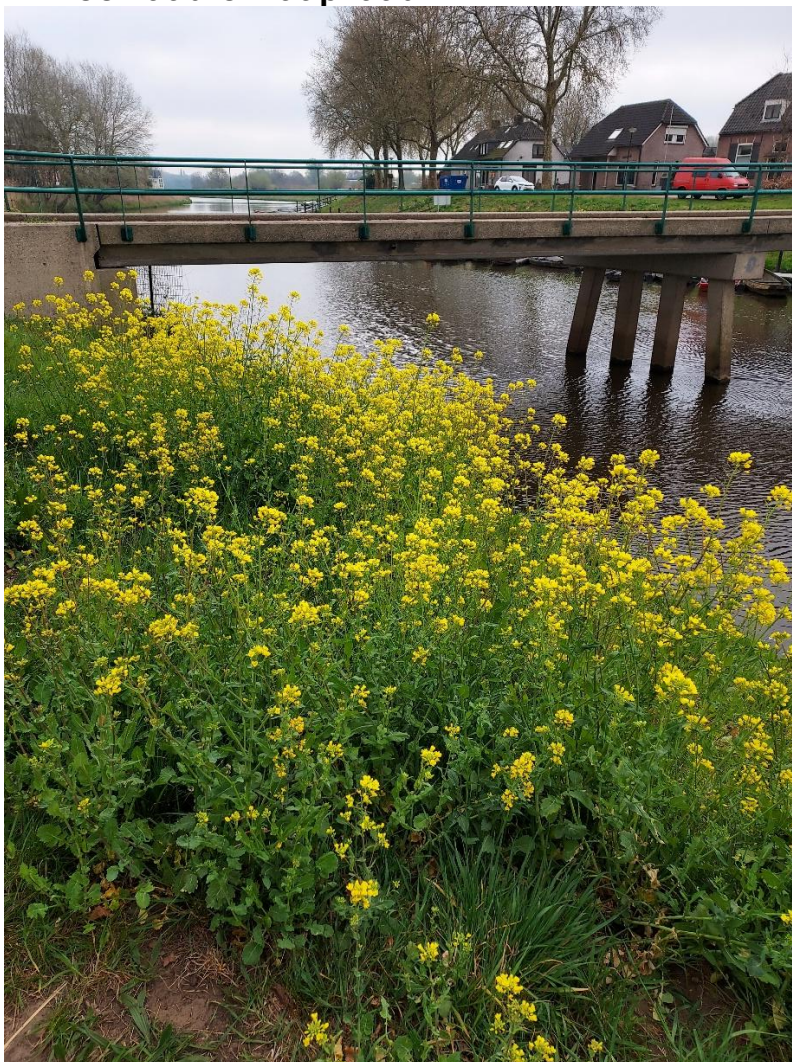
- **Heermoes** is één van de plantensoorten op aarde die al 390 miljoen jaar bestaat.
- Na de 'oerknal' zou heermoes als een van de eerste planten zijn kop boven de grond hebben gestoken, gelijk de boom *ginkgo biloba*. Dan moet je toch echt als plant iets in je mars hebben!
- Heermoes is een plant uit de paardenstaartenfamilie. Heeft geen bloemen, geen zaden, maar sporen.
- Naast Heermoes behoren *Holpijp*, *Schaafstro*, *Reuzenpaardenstaart*, *Bospaardenstaart* en de *Bastaardpaardenstaart* ook tot de paardenstaartenfamilie.
- De bospaardenstaart zou de mooiste zijn van de genoemde planten. Laat maar komen!
- De paardenstaartenfamilie is een familie bestaande uit sporenplanten die slechts één geslacht kent: Paardenstaart.
- Heermoes staat ook wel bekend als *kattenstaart* en of *akkerpaardenstaart*.
- Heermoes komt tamelijk veel voor en is in feite een lastig te bestrijden **onkruid**. Maar is met inspanning wél te bestrijden.
- Heermoes groeit graag op plekken waar andere planten nauwelijks kunnen overleven; op arme zure grond met weinig mineralen.
- Heermoes heeft zich aangepast aan moeilijke omstandigheden.

- Heermoes is in staat zware metalen op te nemen die andere planten niet kunnen opnemen, waardoor heermoes op deze magere grond kan overleven.
- Heermoes is een plant met superkracht en met een geneeskrachtige werking.
- Het is een plant met stugge, taaie wortels met vaak een diep ontwikkeld wortelsysteem.
- Waardoor het toegang heeft tot water en voedingsstoffen diep onder de oppervlakte.
- Heermoes moet niets hebben van droge grond.
- Wel van vochtige terreinen met zure arme bodems.
- Heermoes kan tot 50 cm hoog worden.
- Je kunt heermoes ook tegenkomen op stoepen; een 'stoepplantje' dus!
- Dankzij de diepe wortels kan heermoes mineralen uit de diepten der aarde halen.
- Heermoes zit boordevol met waardevolle stoffen, waaronder mineralen, vezels en silicium. 'Mineralen' zijn voedingsstoffen die in kleine hoeveelheden voorkomen in ons eten en drinken die we echt nodig hebben.
- **Silicium** of kiezelzuur is een van nature in ons lichaam voorkomend belangrijk mineraal.
- Is goed voor hart en bloedvaten, goed voor de lever, voor huid, haar en nagels én natuurlijke rust.
- Heermoes is een echt nierkruid; heeft een versterkend effect op nieren. Je kunt beter plassen als je vocht vasthoudt.
- Heermoes is heel goed voor botten en gewrichten.
- Het bevordert de aanmaak en herstel van bindweefsel.
- Het herstelt en versoepelt het skelet, kraakbeen, pezen, gewrichtsbanden, huid, haar en nagels; een geneeskrachtige plant.
- Beloofd is beloofd: De Nederlandse naam 'heermoes'. Je moet er maar opkomen: 'heer' zou van 'herde', 'kudde' of 'zwerm' komen, 'moes' van 'mos' omdat mos vaak in groepen bijeen staat zoals bij mossen het geval is. Kortom: Heermoes groeit in zwermen gelijk mossen dit doen.

Heermoes/paardenstaart, Foto welwillend afgestaan door iStockphoto

Koolzaad of raapzaad?

Koolzaad of raapzaad? Eigen foto op 9 april 2025 bij de Dommel.

Van links komend gingen we vóór de brug naar Halder rechtsaf langs deze gele bloemen én langs de Dommel. Eerst even over deze prachtige ruiker bloemen; koolzaad of raapzaad; t'is mij om het even.

- De verschillen tussen koolzaad en raapzaad zijn erg klein.
- Zeker is dat het twee verschillende variëteiten (ondersoorten) zijn.
- In de praktijk worden beide namen gemakkelijk door elkaar gehaald. Zelfs Jac.P.Thijssse schreef dit in zijn 'Wandelboekje' uit 1935.
- Koolzaad is een **landbouwgewas**. Raapzaad was in den beginne een inheemse wilde plant.
- Koolzaad (*Brassica napus*) en Raapzaad (*Brassica rapa*) worden al eeuwen verbouwd voor de **olie**; dit zijn de twee variëteiten.
- Beide zaden worden grootschalig verbouwd, maar tref je ook vaak verwilderd aan in ondermeer wegbermen. Vooral nu.
- Beide planten stellen weinig tot geen eisen aan de grond.
- In Duitsland wordt koolzaadolie veel in de keuken gebruikt.
- In de voedselindustrie als ingrediënt, als onderdeel, in b.v. margarine en koekjes.
- Koolzaadolie bevat minder verzadigd vet dan andere veelgebruikte oliën.
- Koolzaadolie wordt regelmatig gemengd tot slaolie met andere plantaardige oliën zoals sojaolie.
- Koolzaadolie kun je qua gebruik positief benaderen; raapzaad daarentegen kun je beter gebruiken voor vogelvoer. Mag ik ergens lezen.
- Bij raapzaad zitten de **bloemknoppen** op dezelfde hoogte of lager dan de **bovenste bloemen** aan dezelfde steel.
- Bij koolzaad zitten de bloemknoppen bóven de bovenste bloemen aan dezelfde steel.
- Bij raapzaad zitten de bloemknoppen in een **schermvorm**, bij koolzaad meer in de vorm van een **cilinder**.

Vogels

Onze gids Kees is deskundig op het gebied van vogels. Hij hoort ze nog als hij met ons in gesprek is over een heel ander onderwerp. Hij hoort ze niet alleen, maar weet ook nog de namen van de vogels te noemen zonder ze gezien te hebben. 'Grote klasse' noem ik dat. Ik hoor namen als roodborst, zwartkop, fitis en tjiftjaf. En toen gebeurde het:

Er vloog een koppel eenden, slanke eenden, over en die zagen wij landen boven in een grote hoge nog kale boom. Eenden die landen in een boom? Het leken vogels. Kees moest de oplossing brengen: het zijn een koppel **mandarijneenden**. Dat vraagt om uitleg:

Wat weet u van de mandarijneend?

(Foto AquaZoo Leeuwarden)

De gids vertelt en verslaglegger vindt ook nog iets:

- De mandarijneend is van oorsprong een Aziatische vogel die zijn nest maakt in verlaten spechternesten op grote hoogte, maar ook vaak in holle bomen; maar wel in de buurt van water.
- Deze eend is een **vogel** uit de familie van de **eendvogels**. Dat lijkt duidelijk; geen eend geen vogel? Half eend half vogel?
- De mandarijneend is een exotische verschijning in Nederland dat je niet in Nederland zou verwachten.
- In 1758 werd de wetenschappelijke naam *Anas (eend) galericulata* (*mutsje of op mutsje gelijkende organen*) aan deze eendvogel gegeven.
- In 1980 waren er in Nederland 10 broedparen. Rond de eeuwwisseling 250. Maar? Zou op het ogenblik afvlakken.
- Oorspronkelijk komen deze vogels uit Siberië en Oost-Azië, (China, Japan en Korea).
- In China en Korea is het een bedreigd soort en daarom is daar een exportverbod.
- In Nederland is de mandarijneend een opvallende verschijning; althans het mannetje. In mijn jonge jaren zag ik deze eend wel in kleine dierenparkjes. Soms onder gaas en soms ontsnapte er eentje.
- Zijn tinten zijn paars, blauw, groen en metallic koper.
- Het vrouwtje valt minder op wat kleuren betreft; ze heeft een grijsbruin verenkleed.
- Mandarijneenden zijn dol op zwemmen en duiken maar kunnen ook uitstekend vliegen. Dat zagen wij.
- Ze zijn heel sociaal; leven daarom graag in groepen.
- Kwaken doen deze eenden niet maar maken zachte fluitende geluidjes om met elkaar te communiceren.
- De mandarijneend is een goede zwemmer, maar open water mijdt hij. Blijft graag in de dekking.

- Naast de verschillende kleuren, is het mannetje opvallende getekend met sierlijke oranje veren die boven het achterlijf uitsteken. Zie foto.
- Het mannetje heeft oranje bakkenbaarden, een paarse borst en oranje-bruine flanken.
- Er wordt gebroed van april tot in juni; één legsel, wel 8 tot 12 eieren.
- Na 60 dagen kunnen de jongen vliegen, mag ik lezen.
- Buiten het broedseizoen blijven de eenden op wateren nabij bosgebieden en op dichtbegroeide eilandjes.
- Mandarijneenden eten in de zomer insecten; in de rest van het jaar soms een slak maar verder in het jaar plantaardig materiaal.
- Deze eend, lijkt mij duidelijk, is een exoot maar? Wordt hier gedoogd. Vogelbescherming verzamelt wel gegevens over deze eendvogel (monitort). Het schijnt allemaal wel mee te vallen.
- Toch leuk dat wij dit koppel mandarijneenden zagen.

Reukgras

Aar en stengel van Gewoon reukgras

Langs de Dommel zag ik gids Kees op een bepaald moment afdalen de berm in en iets plukken. Hij rook eraan, maar ik kreeg niet de indruk dat het werkte. 'Reukgras' zei hij. Wij namen even de tijd bij dit grasje. Nu ik dit schrijf herinner ik mij dat er meerdere grasjes van hetzelfde soort stonden. Ik schat 25 cm hoog met een bruinachtig

poesig aartje aan de top. Als je goed heb gekeken dan vergeet je dit grasje nooit meer. Zo begin je een hobby in grassen. Dit is dan **reukgras**, maar als je grassoort **kropaar** eenmaal goed hebt gezien, dan ken je al twee soorten gras. En zo heb ik iemand gekend, hij is intussen al 20 jaar geleden in den Heer overleden, die grassen als hobby had. Ik geloof nog steeds dat hij alle in Nederland voorkomende grassoorten kende. Helaas, hij is niet meer. Maar je kunt ook overdrijven. Dat ga ik proberen:

Wat lijkt interessant om te weten van **Gewoon reukgras**.

- Is één van de honderden grassoorten die niet veel vraagt van de bodemgrond.
- Reukgras is geen snelle groeier en daarom kan dit grassoort maar twee keer in het seizoen worden gemaaid.
- Dankt haar naam 'reukgras' aan de toffeeachtige geur die vooral de al wat oudere reukgrassen afgeven.
- De wetenschappelijke naam: *Anthoxanthum odoratum* betekent: geelbruin, lichtbruin en blond; odoratum gaat voor: geurig, welriekend.
- Die geur tezamen met de goudgele kleur van de aarpluimen, noemen reukgras ook wel 'toffee gras'.
- Dit grassoort heeft groen blad, één onvertakte stengel en een goudgele aarpluim van totaal 10 tot 50 cm lang.
- Dankzij de zoete geur lokt het wel nuttige insecten aan.
- Daar hebben planten in de directe omgeving weer voordeel van.
- Bloemenzaad laat zich gemakkelijk mengen met reukgras.
- Reukgras groeit graag aan de voet van dijken zoals wij dat zagen.
- Groeit ook wel in natte en drogere graslanden.
- Ook in lichtere bossen en de zomen daarvan.
- Grassen zijn economisch gezien één van de belangrijkste plantenfamilies. In de hele wereld.
- Grassen bloeien, al zou je kunnen denken van niet. Je hebt een loepje nodig om de bloei te kunnen zien.
- Maar? De bloei vertoont weinig kleur.
- Wel zie je pareltjes van prachtig gevormde structuren.
- Dit was dan **Gewoon reukgras**. Let op: Er zijn nog tientallen soorten reukgras en honderden andere soorten grassen.

Bomen lijken soms op mensen; of is 't andersom?

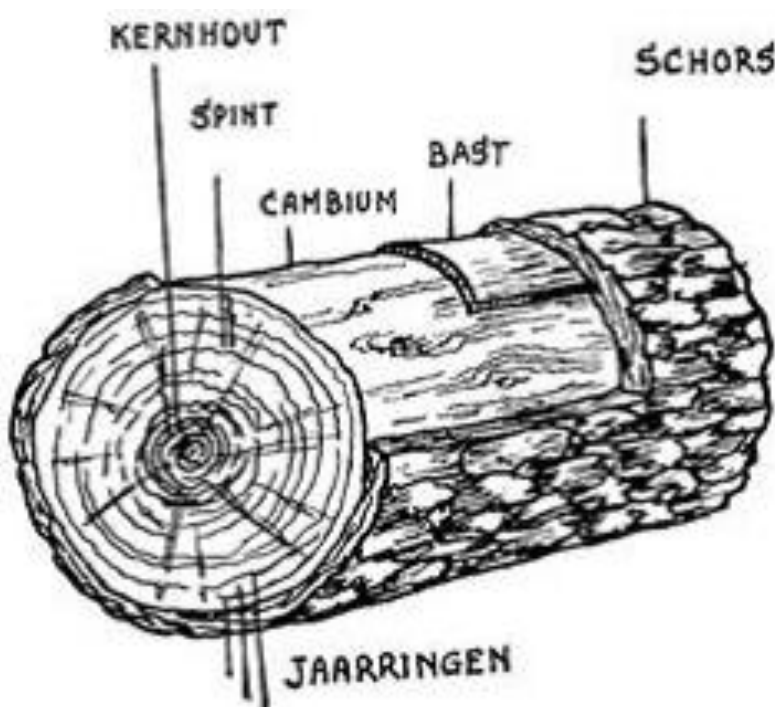
Net vóór de 'platanenlaan' stopten wij ook bij een esdoorn, een oude **Gewone esdoorn** (*Acer pseudoplatanus*);

- van Grieks *pseudein*, *bedriegen*; *Platanus*, *plantengesl.* (*Platanacëae*): Kortom; lijkt bedrieglijk veel op een plataan.

(Deze uitleg van de wetenschappelijke naam komt uit "Verklarend woordenboek van wetenschappelijke plantennamen door C.A. Backer") Oud boek! Is te downloaden.

Gids Kees gaf uitleg over de 'toegetakelde' oude boomstam. Beter is misschien 'schors' of 'bast'. Hij wist daar van alles over te vertellen. Interessant, maar ik kon het niet bijschrijven.

Toen deze boom jong was, moet hij zeker een mooie gladde stam hebben gehad. Nu kun je aan de stam en zijn schors zien dat ie al het een en ander heeft meegemaakt. De tijd heeft hem tot volwassen boom gemaakt. Hij heeft iets te vertellen. Hij heeft mensen om zich heen gezien zoals wij nu, hij heeft mensen voorbij zien lopen, misschien wel geliefden die nu ook oud zijn, mensen die tegen de boom opkeken en mensen die dachten: Och, het is maar een boom. Om toch nog iets van de stam te maken, als herhaling, de doorsnee van een boomstam met tekening en uitleg.

Van buiten naar binnen:

1. De schors (kurklaag)

- Is de buitenste en dode kurkachtige bekleding rondom de stam van een boom. De dikte van de schors kan verschillen; van flinterdun; b.v. de stam van de papieresdoorn, tot wel van 30 tot 50 centimeter; b.v. de mammoetboom! De schors, indien aanwezig, en de bast **beschermen** een boom tegen van buitenaf komende invloeden zoals: bacteriën, schimmels, insecten, zoogdieren én motorvoertuigen die bomen willen kussen.

Van de stam van b.v. een oude beuk kun je moeilijk zeggen dat hij een kurkachtige schors heeft. Die stam is gewoon glad en blijft dat. Bij de stam van een beuk zie je in feite de bast; bij een oude beuk zie je dan een soort van verweerde en aangetaste bast-schors.

2. De Bast

Is de tweede sponsachtige levende laag aan de binnenkant van en tegen de schors. De bast is vrij dun, maar heeft wel een functie. De buitenkant van de bast sterft af en wordt schors. De bast groeit aan de binnenkant, tegen de kant van het spinhout aan zodat de bast op dikte blijft. Dit komt omdat er zich in de bast een derde laagje, **het cambium**, bevindt dat daar weer voor zorgt. De sponsachtige bast heeft een belangrijke functie; het naar beneden transporteren van water en voedingsstoffen van de boom. Dit is de zogenaamde **neerwaartse sapstroom**.

3. Het cambium

De cambiumlaag, bijna onzichtbaar, zorgt ervoor dat de stam en de takken bij de groei **dikker worden**. Het cambium maakt deel uit van de bast, zit vast aan de binnenzijde van de bast en vast aan het spinhout.

4. Het spinhout

Het spinhout is van buitenaf de vierde laag. Het is nog onvolgroeid hout. Spinhout bevindt zich tegen het cambium aan. Het leeft, groeit aan, wordt later **kernhout** en? Zorgt voor de **opwaartse sapstroom**.

5. Het kernhout

Kernhout is het meest bruikbare hout van een boom. Was daarvoor spinhout. Het kernhout geeft, tezamen met het oudste spinhout, sterkte en stijfheid aan de boom. Daarom blijven bomen, normaal gesproken, rechtop staan, vallen niet om of zakken niet in elkaar. Kernhout is veelal donkerder dan spinhout.

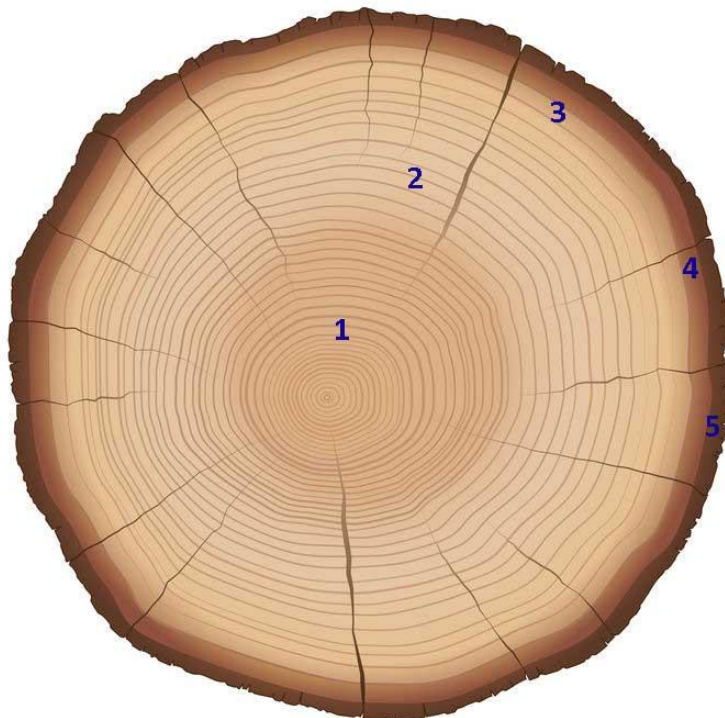
6. De kern

De kern, ook wel merg of het hart genoemd, is te zien in het midden van het kernhout; het punt waar de eerste jaarring tot

stand kwam. Vanuit dit punt wordt een boom van jong, oud, grijs en dik.

7. Jaarringen

- Jaarringen zijn lagen hout die als ringen te zien zijn op een dwarsdoorsnede van een boomstam. Zie hieronder.
- Elke ring is in één jaar gevormd en kan jaarlijks anders, o.m. de dikte, uitzien door meerdere oorzaken (temperatuur, de kwaliteit van de grond, te nat of te droog en mogelijk ziektes).
- De leeftijd van een boom kun je tellen aan de hand van het aantal jaarringen. Maar pas? Als de boom omgezaagd is. Da's spijtig!
- Veelal is er een duidelijke scheiding te zien tussen de jaarringen.
- Ja, zelfs tussen jaargetijden.
- Het najaarshout van de ene jaarring grenst tegen het voorjaars-hout van de andere jaarring.
- Het blekere hout in een jaarring is gevormd in de lente en vroege voorjaar; het donkerder hout wordt in de zomer gevormd. Dit is in de tekening niet duidelijk te zien. In de winter wordt er niets gevormd; de groei staat dan stil.
- De jaar of groeiringen ontstaan in het spinhout.

Tekening: 5 t/m 1: Schors, bast, cambium, spinhout en kernhout. De kern wordt niet genoemd, maar is in het midden van het kernhout. De jaarringen zijn hier goed aangegeven.

Slot

In dit verslag is aan 'hout' veel aandacht besteed. Toch blijft er altijd wel iets te melden. Bijvoorbeeld ergens het volgende gelezen:

'Fruitbomenhout (appel, peer, kers) is zeer geschikt om te gebruiken als kachelhout. Brand langzaam, spat niet, geeft veel warmte en zou een typische geur afgeven'.

Iemand vraagt: Waarom schrijf ik in mijn verslagen, namen van bomen, planten, dieren etc. met een kleine letter, maar soms met een hoofdletter? Hoe zit dat?

Antwoord:

- In het Nederlands schrijf je in teksten de soortnamen van planten, bomen, paddenstoelen, dieren etc. met een **kleine letter** (romein). Met uitzondering aan het begin van een zin. Als voorbeeld: speenkruid, lijsterbes, beuk, bever, vliegenzwam, kaboutermos etc.
- Scherpe boterbloem, Grove den, Wilde kat, Scherpe boterbloem, Geschubde inktzwam, Gewoon reukgras, behoor je óók te schrijven met een **kleine** letter.
- Edoch. Verslaglegger volgt hier de Latijnse versie: Bij soortnamen van bomen, planten, dieren etc. dat uit twee delen bestaan, schrijf ik de eerste naam, zijn bijvoeglijke naamwoorden, met een hoofdletter (kapitaal), de tweede naam met een kleine letter. (Zachte berk, Paarse dovenetel en Smalle weegbree). Zachte, Paarse en Smalle maken deel uit van de naam. De Ruwe berk is in het Latijn: *Betula pendula*. De eerste naam met een hoofd- en de tweede met een kleine letter en? Altijd cursief (italic) geschreven. Wetenschappelijke namen zijn veelal Latijn; soms Grieks.

Ook dit keer had ik echt de hulp nodig van anderen; gidsen, geschreven boeken, verzamelde krantenartikelen maar ook internet. Zonder hen was er van dit verslag niets terecht gekomen. De volgende wandeling is op woensdag 14 mei.

Sint-Michielsgestel, 21 april 2025
Piet Brugman – p.a.brugman@gmail.com
Blog: <https://brugmanpraat.typepad.com>

